

Από το θάνατο στη ζωή

/ Γενικά

Το χριστιανικό Ευαγγέλιο, ότι δηλ. ο Χριστός «θανάτω θάνατον πατήσας και τοις εν τοις μνήμασιν, ζωήν χαρισάμενος», απευθύνεται στον καθένα μας και σε κάθε εποχή.

Τίποτε δεν είναι περισσότερο σημαντικό, από αυτήν τη διακήρυξη. Θα ήθελα να επισημάνω, ωστόσο, ότι και τίποτε δεν είναι περισσότερο δύσκολο σήμερα, καθώς ο τρόπος που κατανοούμε τη σχέση ανάμεσα στη ζωή και το θάνατο έχει θεμελιωδώς μεταβληθεί κατά τη διάρκεια του τελευταίου αιώνα, μ' έναν τρόπο πράγματι ριζικό, μετατοπίζοντας την όλη συζήτηση σ' ένα εντελώς διαφορετικό επίπεδο, τουλάχιστον όσον αφορά στη Δύση, και ιδιαίτερα στην ολοένα και περισσότερο εκπολιτισμένη Δύση.

Αυτό που έχω στο μυαλό μου είναι το εξής: πολύ λίγοι άνθρωποι σήμερα (στη Δύση) βλέπουν στην πραγματικότητα το θάνατο. Γνωρίζουμε ότι οι άνθρωποι πεθαίνουν, και βλέπουμε τη σορό τους. Αλλά σε σύγκριση με την κατάσταση που επικρατούσε τον προηγούμενο αιώνα, υπάρχει μια αξιοσημείωτη διαφορά. Στις αρχές του 20ου αιώνα, οι περισσότεροι άνθρωποι θα είχαν βιώσει την εμπειρία του θανάτου ενός ή περισσότερων συγγενικών προσώπων τους, πριν την ενηλικίωση, όπως επίσης και την εμπειρία του θανάτου του ενός ή και των δυο γονέων πριν φτάσουν στην ώριμη ηλικία (ενώ σήμερα οι γονείς μας ζούν πολύ περισσότερο από

το προσδόκιμο των προηγούμενων ετών). Οι κοιμηθέντες αδελφοί, γονείς και γείτονες θα παρέμεναν στο σαλόνι του σπιτιού, ενώ οι φίλοι και γείτονες θα τους θρηνούσαν, θα έπλεναν το σώμα τους και θα τους προετοίμαζαν για την κηδεία, μέχρι να μεταφερθούν από το σπίτι στην εκκλησία, όπου θα τους εμπιστεύονταν στα χέρια του Θεού και στη συνέχεια θα ενταφιάζονταν.

Στις μέρες μας, ωστόσο, η σορός περνάει το συντομότερο δυνατό, στη φροντίδα των επαγγελματιών, στους εργολάβους κηδειών, οι οποίοι προχωρούν στην ταρρίχευση του σώματος, έτσι ώστε να αποκτήσει την καλύτερη δυνατή εικόνα, ενώ στη συνέχεια, τοποθετείται κάτω από τον κατάλληλο φωτισμό σε ένα γραφείο κηδειών, προκειμένου να δείχνει ζωντανό, με την ελπίδα ότι θα μπορέσουμε να κάνουμε ένα σχόλιο του τύπου «δεν τον έχω ξαναδεί σε τόσο καλή κατάσταση»! Έτσι το φέρετρο παραμένει συχνά κλειστό κατά τη διάρκεια της νεκρώσιμης ακολουθίας. Ή όπως, όλο και περισσότερο, συμβαίνει στις μέρες μας, δεν υπάρχει καν νεκρώσιμη ακολουθία: η σορός απορρίπτεται σ' ένα χώρο αποτέφρωσης, και στη συνέχεια, κάποια στιγμή πραγματοποιείται ένα «μνημόσυνο», όπου το πρόσωπο τιμάται χωρίς ωστόσο, να είναι σωματικά παρόν.

Όλα αυτά φανερώνουν μια πολύ αμφιλεγόμενη και ανησυχητική στάση απέναντι στο σώμα: δεν βλέπουμε πλέον το θάνατο, καθώς το ενδιαφέρον μας στρέφεται τώρα ολοένα και περισσότερο προς το σώμα. Ενδιαφερόμαστε και φροντίζουμε το σώμα μας περισσότερο από κάθε άλλη προηγούμενη γενιά, κι αυτό μπορεί να γίνεται κάτω από μια επίφαση χριστιανικής θεολογίας, με το επιχείρημα ότι η «πίστη μας είναι σαρκωμένη», όπου το σώμα κατανοείται ως ο ναός του αγίου Πνεύματος. Αλλά τότε κατά τη στιγμή του θανάτου, απαλλασσόμαστε από τα δεσμά του θνητού σώματος, και σκεφτόμαστε το «πρόσωπο» απελευθερωμένο από το σώμα. Σήμερα, ζούμε ως ηδονιστές και πεθαίνουμε ως Πλατωνιστές!

Είναι όντως αλήθεια ότι, σήμερα δεν βλέπουμε πλέον το θάνατο: δεν ζούμε μαζί του, σαν να είναι μια καθημερινή πραγματικότητα, όπως συνέβαινε στις προηγούμενες γενιές πριν από εμάς. Αυτό φαίνεται με πολλούς τρόπους. Ως ένα απλό παράδειγμα θα μπορούσαμε να σκεφτούμε τον τρόπο με τον οποίο, μιλάμε στις μέρες μας για το θάνατο, ως ένα είδος ηθικής αποτυχίας: ο τάδε «έχασε τη μάχη με την επάρρατο νόσο».

Στα τέλη του προηγούμενου αιώνα, η εκ μέρους μας «άρνηση του θανάτου» αποτέλεσε αντικείμενο ιδιαίτερης συζήτησης. Ωστόσο, κατά την γνώμη μου, το πρόβλημα είναι βαθύτερο και πιο δύσκολο. Εάν είναι αλήθεια ότι ο Χριστός μάς έδειξε, τι σημαίνει να είναι Θεός, με τον τρόπο που πεθαίνει ως άνθρωπος, τότε, πολύ απλά, εάν δεν «βλέπουμε» πλέον το θάνατο, δεν βλέπουμε εξίσου και το πρόσωπο του Θεού.

Το γεγονός ότι ο Χριστός μάς δείχνει τι σημαίνει να είναι Θεός, με τον τρόπο που πεθαίνει ως άνθρωπος, συνοψίζει τον πυρήνα της θεολογίας των συμβόλων και των δογματικών όρων των αρχαίων Συνόδων. Μάς δείχνει τι σημαίνει να είναι Θεός (όχι ποιος), καθώς είναι ομοούσιος με τον Πατέρα. Και μάς το δείχνει αυτό με τον τρόπο που πεθαίνει ως άνθρωπος – όχι απλά με το θάνατό του αλλά με τον τρόπο που πεθαίνει: «θανάτω θάνατον πατήσας». Το τι σημαίνει ότι είναι άνθρωπος και τι Θεός –θάνατος και ζωή– μας παρουσιάζονται ταυτόχρονα, στην μια και μοναδική υπόσταση, με ένα «πρόσωπο».

Εκφράζοντας με τον τρόπο αυτό την αδυναμία και την ανικανότητα της ανθρώπινης ουσίας –ότι δηλαδή ό,τι κι αν κάνουμε θα πεθάνουμε– με τον τρόπο αυτό και τίποτε λιγότερο, ο Χριστός μάς δείχνει τι σημαίνει ότι είναι Θεός, διότι η «γάρ δύναμίς μου έν ασθενεία τελειούται» (Β΄ Κορ. 12:9). Το ευαγγελικό αυτό μήνυμα –ότι δια του θανάτου του, ο Χριστός κατάργησε τον θάνατο, χορηγώντας μας έτσι τη ζωή και απαλλάσσοντάς μας, όχι απο τον ίδιο τον θάνατο, αλλά από κάτι πιο σημαντικό, από τον φόβο του θανάτου (Εβρ. 2:15)– οφείλει να είναι η αφετηρία του προβληματισμού μας για τον ρόλο του θανάτου στην πνευματική ζωή, όπως άλλωστε συμβαίνει και σε ολόκληρη τη θεολογία.

Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να έχουμε επίγνωση της ανάγκης μεταμόρφωσης της προοπτικής, η οποία είναι απαραίτητη προκειμένου να φτάσουμε σε μια αυθεντικά θεολογική προοπτική. Αυτή η μεταμόρφωση είναι παρόμοια με τη μετάβαση απο τα Συνοπτικά Ευαγγέλια σ' εκείνο του Ιωάννη. Στα Ευαγγέλια του Ματθαίου, του Μάρκου και του Λουκά, οι μαθητές δεν κατανοούν πραγματικά ποιος είναι ο Χριστός παρά μόνο μετά το Πάθος. Αυτό έχει ως συνέπεια να κυριευθούν από φόβο κατά τη σταύρωσή του. Μονάχα εκ των υστέρων, όταν ο Αναστηθείς Χριστός ανοίγει τις Γραφές, έτσι ώστε να μπορούν να τον αναγνωρίσουν στην κλάση του άρτου, τότε μόνο κατανοούν γιατί ο Μωϋσής και οι άλλοι προφήτες μπορούσαν να μιλούν για το ότι ο Χριστός έπρεπε να πάθει προκειμένου να εισέλθει στην δόξα του (πρβλ. Λουκ. 24).

Το ευαγγέλιο του Ιωάννη, από την άλλη πλευρά, ξεκινά από εκεί όπου σταματούν οι Συνοπτικοί, δηλαδή μετά το άνοιγμα των Γραφών: όπως λέει ο Φίλιππος στον

Ναθαναήλ «ὄν ἔγραψεν Μωϋσῆς ἐν τῷ νόμῳ καί οἱ προφῆται εὐρήκαμεν», προτρέποντας τον Χριστό να πει «μείζω τούτων ὄψει» (Ιω. 1: 44-51)! Ὅπως μας λέει ο ευαγγελιστής, ο Χριστός είναι πάντοτε ο εκ των ουρανών, εκείνος που πορεύεται εκούσια στο Πάθος του, έτσι ώστε η σταύρωσή του είναι την ίδια στιγμή η εν δόξη εξύψωσή του, όπως μαρτυρείται απο τη μητέρα και τον αγαπημένο μαθητή του που στέκονταν μπροστά απο το σταυρό.

Αυτή η μετάβαση επιβεβαιώνεται, κάθε φορά που τελείται η θεία Λειτουργία του αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου, όταν ο ιερέας λέει «τῆ νυκτί ἧ παρεδίδοτο» και προσθέτει αμέσως «μᾶλλον δέ ἑαυτόν παρεδίδοι ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς». Αυτή η κίνηση από το «παρεδίδοτο» στο «ἑαυτόν παρεδίδοι» συνιστά πραγματικά το σημείο καμπής, όπου μια ιστορική αναφορά γίνεται ένας θεολογικός στοχασμός. Είναι ακριβώς το σημείο όπου ξεκινά η καθαυτό θεολογία: Ο Χριστός θανατώθηκε, αλλά υπό το πρίσμα της, εκ μέρους του Θεού, δικαίωσης του Σταυρωθέντος, βεβαιώνουμε ότι ο Χριστός «ἑαυτόν παρεδίδοι ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς». Η μεταμορφωτική δύναμη του Θεού αποδεικνύεται με το θάνατο του Χριστού: όχι απλά με τον θάνατό του, τη θανάτωσή του, αλλά με τον εκούσιο θάνατό του, ως ένα αθώο θύμα, που οδηγείται στο Σταυρό για τη σωτηρία του κόσμου

π. John Behr

Κοσμήτωρ και Καθηγητής Πατρολογίας

του Ορθόδοξου Θεολογικού Σεμιναρίου του Αγίου Βλαδίμηρου (Νέα Υόρκη, Η.Π.Α.)

Πηγή: ekklisiaonline.gr